

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 8.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.8.2

УДК 338.22.021.1]:330.341.1(477)

I. В. ОDOTIUK,

д. е. н., старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу економічної теорії, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м.Київ

ORCID ID: 0000-0002-7125-4628

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ¹

I. Odotiuk,

Doctor of Economic Sciences, Senior Research Officer, Chief Researcher of the Department of Economic Theory, State Organization Institute of the Economy and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONTEXT OF GLOCALIZATION

В статті проаналізовано концептуальну неоднозначність трактування категорії «глокалізація», здійснено порівняльну характеристику бачення можливих наслідків поєднання локального і

¹ Статтю підготовлено в рамках виконання НДР (№ ДР 0120U105800).

глобального в межах глокалізації, з'ясовано роль останньої в спроможності до об'єднання світу у формат єдиної глокальної мережі. Виконано експертний аналіз здобутків розвитку української сфери науки, інновацій і високих технологій в умовах глокалізації. Виявлено та сформульовано особливості локальних реакцій вітчизняної сфери інновацій на процес відтворення економічної глобалізації. Зроблено висновок, що проявом глокалізації в Україні є домінування в національній сфері інновацій двох типів локальних реакцій, які уособлюють собою повну відсутність захисту наявної національної специфіки від глобалізаційних процесів та її максимальну відкритість щодо дії глобальних тенденцій та інститутів.

In article conceptual ambiguity of interpretation of a category "glocalization" is analyzed, the comparative characteristic of vision of possible consequences of a combination local and global within glocalization is carried out, the role of glocalization in possibility of the world unification in format of a uniform glocal network is found out. The expert analysis of achievements of Ukrainian science, innovations and high technologies development in the conditions of glocalization was carried out. The peculiarities of local responses of domestic innovation sphere on influence of economic globalization process have been revealed and formulated. It has been established that the development of high-tech production in conditions of openness to the influence of economic globalization has proved to be economically disadvantageous to either producers, or consumers, or the system of state regulation. The import of embodied technologies became the dominant practice of high-tech production development, while the concept of non-interference policy used by the state in the regulation of innovation development and development of high technologies led to the increased dependence of national production on the external conjuncture, and far from the economic one in the first place. It was noted that there is no prospect of changing the situation in the sphere of financial support of innovative scientific development and knowledge-intensive production, provided the condition with unformed

national vision of innovative identity is prolonged. The unsolved problem of commercialization of scientific developments has led to the formation of specialization of domestic science on the execution of orders of foreign customers, and therefore there is a threat of a significant increase in the emigration of qualified scientific and engineering personnel, which will result in the reduction of scientific and technical work within the country and a sharp decrease in the already very low volume of external investment of domestic high-tech production. It is concluded that the manifestation of glocalization in Ukraine is the dominance of two types of local responses in the national sphere of innovation, which represent the complete absence of protection of the existing local specificity from the influence of globalization processes and maximum openness to the action of global trends and institutions. It is predicted that, given the high probability of increased destruction in Ukraine as a result of the continued military phase of solving economic contradictions of globalization, the fundamental change in the quality of local responses is only possible if Ukraine urgently strengthens the level of sovereignty of its national policy of science, innovation and high technology development.

Ключові слова: *глокалізація, локальні реакції, глобалізація, наука, інновації, високі технології.*

Key words: *glocalization, local responses, globalization, science, innovations, high technologies.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світової економічної системи характеризується поєднанням тенденцій щодо зростання ролі як регіональних, так і локальних факторів, а також загостренням боротьби за глобальне лідерство. В умовах кризи, котра зумовлена пандемією коронавірусу і скороченням темпів зростання світової економіки, вказані процеси лише активізувалися. Як наслідок, низка держав зацентрували

власну економічну політику на досягненні відносної автономності та підвищенні рівня імпортозаміщення. Феномен глокалізації демонструє, що локальні процеси на сьогодні не мають первинного і самодостатнього характеру, адже втілюють в собі і послуговують формою прояву закономірностей глобалізації, котрі і набули провідного та визначального значення. Водночас наявні симптоми глокалізації показують, що на даний час потенціал глобалізації для повної уніфікації соціально-економічних відносин та світового ринку недостатній. Такий потенціал може бути реалізований лише за посередництва локальних форм, механізмів та інструментів, за умови втілення місцевої специфіки і відображення відповідних локальних приватних інтересів. Тож без з'ясування сутності індукованих глокалізацією локальних реакцій визначення впливу економічної глобалізації, зокрема і в сфері національних інновацій, залишиться вкрай проблемним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пов'язуючи глобальні економічні трансформації з проявами чергової промислової революції, саме останню визначають причиною турбулентності, ключову роль у боротьбі за виживання в період якої покладено на національну інноваційну систему (НІС). Ресурсні та політичні обмеження були і залишаються фактором, який обумовлює необхідність підвищення ефективності управління НІС. Це стосується не лише вирішення завдання формування пріоритетів інноваційного розвитку, на яких необхідно концентрувати наявний потенціал, але і пошуку дієвого виходу із ситуації, в якій опиняється сьогодні більшість держав. Адже, попри унікальність і прагнення до суверенітету, держави, свідомо чи вимушено долучаючись до глобальних процесів, потрапляють під вплив транснаціональних компаній. Відтак в площині вирішення проблеми забезпечення інтенсивного розвитку НІС необхідним є належне врахування фактора глокалізації.

Характеризуючи «за» і «проти» в оцінці сутності глокалізаційного процесу, відзначимо, що трактування категорії «глокалізація» концептуально є надто неоднозначними. До прикладу, Ю.Хабермас вважав локальні процеси європейської інтеграції ідеально-типовою моделлю, яку неминуче доведеться перейняти решті країн світу, і саме в цьому вбачав стратегічне завдання для правлячих європейських політичних партій [1]. Подібне трактування характерне і для У.Бек, який доводив, що локальне і глобальне не виключають один одного, що рух у фрагментарній мозаїці відбувається одночасно в різних напрямках – глобалізація і регіоналізація, зв'язок і фрагментація, централізація і децентралізація [2]. Глокалізація являє собою процес нової всесвітньої стратифікації, в ході якої вибудовується нова соціокультурна ієрархія, яка одночасно і охоплює весь світ, і самовідтворюється. Вона є моделлю транснаціонального недержавного світового суспільства, що представляє собою різноманіття без єдності [див. 2]. Тим самим У.Бек стверджував, що процеси глобалізації та глокалізації представляють собою одночасно процедуру і розпаду світової спільноти на рухливі фрагменти, і їх об'єднання в єдину глокальну мережу.

Дж.Сорос свого часу наголошував, що для стабілізації і справжнього регулювання світової економіки потрібна світова система прийняття рішень. Іншими словами, необхідною є нова світова спільнота для підтримки світової економіки. Світова спільнота не означає світову державу. Скасування держави не є ні реальним, ні бажаним; але існують спільні інтереси, що виходять за межі державних кордонів, і суверенітет всіх країн має бути підпорядкований міжнародному праву і міжнародним інституціям [3]. Таким чином де-факто йдеться про побудову глобальної моделі світового соціально-економічного і політичного устрою, в якій інтереси більшості регіонів світу будуть підпорядковані інтересам суб'єктів, які на сьогодні у міжнародних інститутах домінують та трактують міжнародне право виключно з позиції власного, ідеологічно обумовленого, розуміння. І саме про це стверджував

Дж.Сорос, зазначаючи, що, залишившись єдиною наддержавою, США не бажають підкорятися будь-якому міжнародному органу [див. 3].

Відповідаючи на запитання відносно сенсу такої моделі підпорядкування суверенітету держав певним інтересам, можна відзначити, що сенс саме в тому, що сутність таких спільних інтересів будуть визначати найбільш потужні в економічному та політичному відношенні країни [4]. Водночас не можна не погодитися з позицією, що держави, як суб'єкти суверенних прав, настільки ж формально рівні, наскільки ж реально різні. Тому звести до спільного знаменника настільки різноманітні національні егоїзми доволі складно, а на ґрунті меркантильних інтересів, які превалюють в загальній масі інтересів, подібна задача може взагалі не мати вирішення [5].

Саме в цьому і полягає конфліктність сучасних міжнародних економічних відносин, в яких не останню роль почали все частіше відігравати аргументи військової сили, політичної та економічної могутності окремих держав чи їх об'єднань. Стверджувати про домінування міжнародного права як головного регулятора процесів вирішення накопичених світових проблем є на сьогодні надто дискусійно, особливо з урахуванням практики доволі непоодинокого застосування подвійних стандартів у відношенні до різних держав [див. 4]. На думку Ю.Лопухової, принципова специфіка адаптивних процесів глокалізації полягає у тому, що вони вирішують загальну задачу глобалізації – делокалізацію, а відповідно і універсалізацію, і уніфікацію світу – не прямо і безпосередньо, замінюючи локальне глобальним, а опосередковано, з розтягуванням у часі, через мережу проміжних, з плином часу все більше делокалізованих станів і явищ. Тож в такий спосіб зміст глокалізації зводиться до інструментальної другорядної ролі задля виконання головного завдання – реалізації масштабних процесів світової глобалізації [6].

Відтак деякі дослідники обґрунтовують доцільність використання альтернативного глокалізації поняття «конгломеративність», яке втілює в

собі єдність різносутностей, а не поєднання в однорідності. Це єдність через співрозвиток різного, а не через злиття в однаковості. Відносини між анклавом в конгломератах побудовані не на синтезі і перетворенні одних форм в інші, а на паралельному, але різношвидкісному співрозвитку. Взаємодія анклавів є непрямом, вони взаємно впливають один на одного, але не зливаються, втрачаючи вихідні якості [7].

Тож такий підхід може стати найбільш доцільним для аналізу взаємин між поняттями глобалізації та локалізації, оскільки дозволяє враховувати реальне різноманіття світу і множинність конкретних інтересів різних спільнот і національних держав. З огляду на відзначене вище, більшість дослідників дотримуються універсалістської парадигми процесів глобалізації, в якій процеси глокалізації займають другорядне місце. Обумовлено це тим, що реальна міжнародна практика постійно демонструє інструментальне використання демократичних норм і принципів як привід для втручання у внутрішні справи суверенних держав і досягнення завуальованих соціально-економічних та політичних інтересів провідних світових держав. В результаті здійснюється цілеспрямована активна експансія в різних регіонах світу і реалізується політика штучної універсалізації суспільно-політичного та соціально-економічного устрою світу [див. 4].

Формулювання цілей статті. Таким чином метою написання цієї статті є визначення та формулювання сутності особливостей локальних реакцій вітчизняної сфери інновацій на процес відтворення економічної глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Загальними типовими проявами глокалізації в інноваційній сфері виокремлюють наступні види локальних реакцій держав на глобальні виклики [8]:

- максимальна відкритість і сприйнятливість щодо дії глобальних тенденцій та інститутів;

- забезпечення співіснування локальної специфіки з глобальними тенденціями без будь-якого значного взаємовпливу та інтеграції;
- трансформація глобальних тенденцій шляхом сильної локальної реакції;
- захист локальної специфіки від глобалізаційних процесів;
- регіоналізація у вигляді створення наднаціональних об'єднань нового типу.

Враховуючи те, що вибір певного виду локальної реакції хоча і визначається різними чинниками, але водночас жодна з них не може не бути ретрансльована крізь призму глокалізації, з'ясуємо наскільки результативним виявився процес врахування глобальних тенденцій при реалізації національної інноваційної політики на теренах України.

Задля відображення економічних суперечностей та локальних реакцій вітчизняної сфери інновацій на глобальні процеси зробимо дві групи узагальнень щодо реалізації державної політики розвитку науки, інновацій та наукомісткого виробництва з досвіду економічно розвинених країн.

Отже, перша група узагальнень стосується сучасних головних тенденцій державного управління інноваційними розробками у промисловості, з-поміж яких виокремлено такі:

1) акцент у сфері регулювання науково-технологічного розвитку робиться державами на примноженні інтелектуального потенціалу та формуванні бази інновативних знань як головного рушійного фактора розбудови нової економічної моделі;

2) створюється паритетність у використанні прямих і непрямих методів державного впливу на розвиток наукомістких секторів виробництва;

3) зосереджується увага та розширюється спектр податкових та амортизаційних важелів стимулювання інноваційного розвитку економіки;

4) домінуючим інструментом реалізації процесу модернізації технологічного парку виробництва та відповідно тематичного оновлення

науково-дослідної бази створення прогресивних технологій виступає інструмент технологічного трансферу, і не лише внутрішнього трансферу – зі сфери освіти і науки у виробництво, але й зовнішнього міжнародного трансферу наукомістких технологій.

Друга група узагальнень характеризує особливості використання елементу пріоритетів в інноваційній політиці, головними з яких є:

а) сутність більшості систем державних технологічних пріоритетів зводиться до прогнозованих ключових технологій наступного етапу розвитку глобальної економіки;

б) створення пріоритету полягає або в ідентифікації його з окремим технологічним напрямом, або в ототожненні з чітким переліком технологічних тем;

в) кількісний аспект структури системи технологічних пріоритетів визначається низкою обмежень: стратегічними цілями, завданнями, перспективами, ресурсними можливостями. Важливим елементом у процедурі формування системи національних пріоритетів є врахування міжнародного аспекту.

В економіці ж вітчизняній справи далі, аніж формування базових елементів системи законодавчого регулювання інноваційних процесів, навіть в умовах цілковитої відкритості до впливу глобальних процесів, на жаль, не просунулись. Причиною тому став управлінський конформізм з боку держави в питаннях нормативно-законодавчого удосконалення системи економічного сприяння розвитку високотехнологічної сфери економіки. Як наслідок, діючий масив правових норм з позиції їх якісного наповнення з часом так і не позбавився цілої низки недоліків. З-поміж них головними є: відсутність критеріально вичерпного трактування сутності високих технологій, високотехнологічної продукції, високотехнологічного і наукомісткого виробництва; нечіткість структурних обмежень стосовно видів економічної діяльності, які підпадають під визначення високотехнологічних

виробництв; відсутність нормативно встановленого переліку запропонованих до реалізації на території України високих технологій; ототожнення високих технологій із законодавчо затвердженими стратегічними пріоритетами інноваційної діяльності; обмежене, з позиції економічних індикаторів, уявлення про очікувані результати від розробки та впровадження наукомістких технологій. В підсумку цілком прогнозованими виявилися ті, зрештою і отримані, низькі показники ефективності виконання таких поодиноких стратегічно важливих нормативних документів у цій галузі, як Загальнодержавна комплексна програма розвитку високих наукомістких технологій в Україні.

З позиції практики здійснених перетворень, домінуючими чинниками реалізації державної політики науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки України стали такі сформульовані нами принципи, як принципи кон'юнктурності, непослідовності, неузгодженості та взаємовиключності. Причиною тому постало панування незмінної практики, коли інструмент пріоритетів в арсеналі засобів державної інноваційної політики успішно використовується переважно в інтересах певного кола представників політичного процесу, що не мало і не має ані найменшого позитивного впливу на ефективність розв'язання проблеми інноваційної розбудови економіки. Разом з тим, надання пріоритетного статусу одному чи декільком інноваційним технологічним напрямкам розвитку економіки, на наше переконання, не стільки характеризує наявні можливості держави щодо їх реалізації, скільки визначає стратегічні перспективи економічного зростання країни в обраних сферах.

Нагальною, але не розв'язаною залишилася в інноваційній сфері України ледь не головна проблема – проблема удосконалення, чи радше формування системи фінансово-економічних, дієвих на практиці стимулів інноваційного розвитку економіки. Насамперед, йдеться про стимули податкові. Відтак країна виявилась приреченою продовжувати обговорювати

і нескінченно констатувати актуальність та доцільність реалізації в економіці омріяних інноваційних перетворень, так і не відчувши зрештою їх реальної ефективності.

Водночас результати аналізу зарубіжного досвіду в частині формування системи податкового стимулювання інноваційного циклу розробки і впровадження високих технологій доводять, що сегментація превалюючої частки світового ринку інноваційних технологій між доволі обмеженим колом економічно розвинених країн є свідченням високого рівня ефективності здійснюваної національними урядами політики економічного стимулювання високотехнологічних розробок. Пріоритетність застосування саме податкової складової такої політики зумовлена розвитком процесів інтернаціоналізації наукових досліджень, конвергенції технологічних напрямів пошукових розробок, а також підвищенням рівня міжгалузевої спеціалізації використання нових технологій.

Результати економічного аналізу здобутків України в сфері інноваційних перетворень доводять, що стан інноваційної активності, рівень впровадження інновацій, а також ступінь відтворення ринкового сегмента виготовленого інноваційного продукту так і не набули рівня, достатнього для формування необхідних економічних передумов реалізації інноваційного прориву в країні. По-перше, промислові підприємства вдалися до скорочення виробництва інноваційної продукції, передумовою чому постало збереження фінансово-економічних умов до відтворення власного виробництва без активізації процесу провадження інноваційної діяльності чи придбання інноваційних технологій. По-друге, волатильність показників питомої ваги інноваційної продукції свідчить про відсутність реальних зрушень у напрямі суттєвого розширення платоспроможного попиту на інновації на вітчизняному ринку промислової продукції, а рівень продемонстрованої волатильності пояснюється як змінами економічної кон'юнктури на зовнішньому ринку інноваційних товарів, так і особливостями звітності

суб'єктів господарювання про напрями та обсяги реалізованої на власному виробництві інноваційної діяльності. По-третє, зміна у розвитку економічних тенденцій щодо результативності показників наукомісткості ВВП та інноваційного рівня виробленої продукції слугує необхідною підставою для висновку про те, що процес впровадження новацій, котрі базуються на результатах вітчизняних наукових досліджень, увесь попередній період відкритості країни до впливу процесу економічної глобалізації відбувався в умовах домінування звуженого формату відтворення сфери науки і високих технологій в Україні.

Для вітчизняної сфери інноваційного розвитку притаманною стала доволі знакова ситуативність, зміст якої полягає у збереженні якісно низького рівня здобутків процесу розбудови технологічної складової розвитку промисловості та невідповідності формального відображення стану справ у цій галузі реальному. Той факт, що за підсумком навіть окремо взятого одинадцятирічного етапу відновлювального зростання наукомісткість і промислового виробництва, і ВВП де-факто лише скоротилися, свідчить про те, що використовуваний державою арсенал важелів стимулювання розбудови наукомісткої економіки в Україні навіть в період відновлювального зростання був малоефективним. Як наслідок – наявність вражаючого рівня відставання від економічно розвинених країн за показником створеної у переробній промисловості доданої вартості, екстраполяція динаміки скорочення якого, особливо в період після 2013 року, не залишає підстав для жодної іншої прогностичної оцінки, окрім виключно довгострокового характеру часового періоду, необхідного задля ліквідації наявного навіть на кінець 2021р. обсягу відставання України від середнього рівня економічно розвинених країн світу.

Окрім того, у сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку домінуючими постали тенденції, які обумовили інертність перебігу інноваційних зрушень в економіці. Головними з них нами визначено такі:

низький рівень інвестиційної зацікавленості нерезидентів щодо участі у розбудові сектора вітчизняного високотехнологічного виробництва; деформація секторальної структури наукової галузі; неоднозначність якісного характеру розширеного відтворення інституційної структури сектора науки; низький рівень результативності вітчизняної індустрії високих технологій. У контексті останнього зазначимо, що тенденція до зростання економіки України, що мала місце упродовж нечисельних періодів відновлення, не була зумовлена динамікою економічних процесів у сфері національного високотехнологічного виробництва, а висхідний тренд поживлення виробництва та експорту продукції сектора високих технологій мав дискретний характер і не набув ознак стійкої, тривалої в часі тенденції. Відтак головний економічний виклик для країни, який полягав і полягає у здійсненні успішного пошуку необхідного фінансово-економічного ресурсу та відповідних міжнародних ринків збуту задля реалізації розширеного формату відтворення виробництва та експорту продукції вітчизняного високотехнологічного сектора, на жаль, Україною так і не подолано до сьогодні.

Волатильність економічних параметрів активності та результативності інноваційної діяльності набула для України також і обрисів перспективи втрати національним сектором науки вітчизняного ринку розробки інноваційного продукту вже в короткостроковому періоді. Виявлена нами диспропорційність у структурі виплат за користування об'єктами права інтелектуальної власності сформувала економічні передумови до зменшення рівня фінансового забезпечення процесу розробки та патентування об'єктів інтелектуальної власності, до кількісного, а головне якісного скорочення людського та інтелектуального наповнення сфери науково-прикладного пошуку і розробки нових прогресивних техніко-технологічних винаходів, корисних моделей та промислових зразків. Відтак, де-факто залишивши поза межами активного державного впливу сферу якісного відтворення кадрового

потенціалу сучасної вітчизняної науки і освіти, перед економікою країни неминуче постала загроза не лише успішній реалізації інноваційних трансформаційних зрушень в економіці, але й збереженню критичної маси базових інновацій світового рівня.

З огляду на зазначене цілковито логічною постає ситуація, коли у секторі середніх та високих технологій об'єктом придбання виступають переважно вже втілені технологічні процеси, що є необхідною підставою для висновку про домінування здебільшого зовнішнього напрямку фінансової винагороди за отримані результати винахідницької активності. Економіка України впевнено рухається в напрямі суттєвого посилення технологічної залежності комерційного успіху економічної діяльності власних резидентів від обсягу та якості імпортованого в національну економіку наукомісткого продукту. Збільшення обсягу інтелектуальної ренти, сплаченої іноземним торговим партнерам за придбаний наукомісткий продукт, на нашу думку, не можна цілковито відносити на рахунок здійснення проектів технологічної модернізації економіки, принаймні якісного його способу. З урахуванням рівня інноваційної активності резидентів, кількості та якості впроваджуваних ними технологічних процесів, у цьому випадку фактично йдеться про реалізацію сформованої рівнем конкурентних відносин необхідності незначного ситуативного вдосконалення техніко-технологічної бази існуючого способу виробництва.

Основні причини низького рівня ефективності комерціалізації знанневого ресурсу, на нашу думку, пояснюються невирішеністю нагальних проблем щодо: доступності знанневого продукту, тобто високий рівень деконцентрації ресурсу створює для керівників підприємств значний інформаційний бар'єр під час вирішення першочергових завдань підвищення науково-технологічного рівня власного виробництва; якості знанневого продукту, оскільки де-факто реалізовані науково-технічні розробки не завжди відповідають заздалегідь запланованим параметрам їхнього техніко-

економічного обґрунтування; відсутності напрацьованих успішних технологій використання раніше набутих знань, оскільки конкретної вартості будь-яка ідея або знання так чи інакше набувають все ж таки лише в процесі їхньої реалізації, а без останнього елементу знання як такі втрачають властиву їм характеристику креативного імпульсу розвитку економіки; запровадження на загальнодержавному рівні сучасної системи управління знанням ресурсом, функціонування якої відіграло б визначальну роль у програмуванні підсумкової економічної ефективності комерціалізації новітніх знань у виробництві.

За результатами міжнародного порівняльного аналізу тенденцій та динаміки змін інституційної структури фінансування та виконання науково-технічних робіт, наукомісткості ВВП, рівня фінансового забезпечення роботи працівника сфери інновацій встановлено, що відставання України від країн ЄС та ОЕСР за останні десятиліття значно збільшилося. Так, розвиток існуючої в Україні інституційної структури основних джерел надходження коштів у сферу наукових досліджень і розробок фактично не відповідає загальноєвропейській та світовій тенденціям. Більше того, негативного економічного значення вказаній невідповідності додає і той факт, що досягнуто її було не на тлі масштабних фінансових вкладень з боку промисловості, а в умовах достатньо низького рівня зацікавленості у виконанні подібного гатунку функції з боку держави. Саме тому в абсолютному вимірі показники фінансового забезпечення розвитку сфери наукових досліджень і розробок в Україні значно поступаються відповідним аналогам у країнах ЄС та ОЕСР. В інституційному розподілі учасників процесу виконання наукових досліджень і розробок вітчизняна економіка до 24.02.2022р. мала абсолютну перевагу щодо питомої ваги урядового сектора та найменший показник участі сектора освіти у реалізації науково-технічних досліджень і розробок. Частка ж вітчизняної промисловості свідчила про наявність невисокого рівня зацікавленості сфери виробництва

у впровадженні техніко-технологічних новацій. Отже, можна зробити висновок, що, по-перше, наша країна перманентно поступається економічно розвиненим державам за показниками розвитку технологічного фактора зростання економіки, по-друге, подолати зазначене відставання буде вкрай складно без кардинальної зміни насамперед ролі держави у даному процесі, і лише згодом розширення економічного та науково-технологічного міжнародного співробітництва.

Таким чином, визначальними, на нашу думку, особливостями локальних реакцій вітчизняної сфери інновацій на відтворення процесів економічної глобалізації є:

– розвиток високотехнологічного виробництва в умовах відкритості до впливу процесів економічної глобалізації виявився економічно не вигідним ані виробникам, ані споживачам, ані системі державного регулювання;

– домінуючою практикою розвитку високотехнологічного виробництва став імпорт втілених технологій. Деєтатизація в сфері регулювання інноваційного розвитку та розвитку високих технологій, а саме такою постала використовувана концепція державної політики в умовах економічної глобалізації, призвела до посилення залежності національного виробництва від зовнішньої кон'юнктури, і далеко не в першу чергу від економічної. За умови незмінності діючої системи державного регулювання імпорт втілених технологій постане єдиною можливою, втім нетривалою, перспективою і способом відтворення сфери інноваційних розробок і високотехнологічного виробництва;

– перспектива щодо зміни ситуації у сфері фінансового забезпечення розвитку інноваційних наукових розробок і наукомісткого виробництва, за умови пролонгації стану з не сформованістю національного бачення інноваційної ідентичності, відсутня. Адже існуюча ситуація провокує відтворення замкненого кола: збільшення обсягу фінансування процесу створення інноваційних технологій з держбюджету, доходна частина якого

формується здебільшого за рахунок результату діяльності ресурсомістких виробництв, в умовах посилення невизначеності щодо достатності обсягу майбутньої фінансової підтримки України в період післявоєнної реконструкції з боку основних країн-партнерів, є неможливим апріорі;

– нерозв'язаність проблеми комерціалізації наукових розробок сприяла утвердженню спеціалізації вітчизняної науки на виконанні замовлень іноземних замовників, а відтак, особливо за умови тривалого продовження війни на території України, високоімовірною постає тенденція до суттєвого посилення еміграції кваліфікованого наукового і техніко-інженерного персоналу, що матиме наслідком згортання обсягу науково-технічних робіт всередині країни та різке скорочення і до того вкрай незначного обсягу зовнішнього інвестування вітчизняного наукомісткого виробництва.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Сформульовані нами особливості продемонстрованих вітчизняною сферою інновацій локальних реакцій на виклики економічної глобалізації надають необхідні підстави для висновку про те, що в умовах глокалізації в Україні має місце одночасне поєднання двох типів реакцій, а саме – повна відсутність захисту наявної локальної специфіки від глобалізаційних процесів, а також максимальна відкритість останньої щодо дії глобальних тенденцій та інститутів. З урахуванням високої імовірності збільшення на території України руйнацій внаслідок продовження військової фази розв'язання економічних суперечностей глобалізації, вважаємо, що докорінна зміна якості виявлених локальних реакцій можлива лише за умови невідкладного посилення Україною рівня суверенізації національної політики розвитку науки, інновацій та високих технологій, що, в свою чергу, може стати предметом подальших розвідок у даному напрямі.

Література

1. Хабермас Ю. Постнациональная констелляция и будущее демократии // Логос. 2003. № 4-5. С. 105-151.
2. Бек У. Что такое глобализация? М., 2001. 304 с.
3. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности. М., 1999. 144 с.
4. Россошанский А.В. Глобализация и глокализация: соотнесение понятий // Известия Саратовского университета. 2012. Т. 12. Сер. Социология. Политология, вып. 3. С.90-94.
5. Азроянц Э. А. Глобализация: катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции. М.: ИД Новый Век, 2002. 416 с.
6. Лопухова Ю. В. Толерантность в контексте глобализации // Изв. Самар. науч. центра РАН. 2009. Т. 11, № 4. С. 865.
7. Богатуров А. Д. Современный мир: система или конгломерат? Опыт транссистемного подхода // Богатуров А.Д., Хрусталева М.А., Косолапов Н.А. Очерки теории и политического анализа международных отношений. М., 2002. С. 133–134.
8. Кравченко С. І. Регулювання національної інноваційної системи у глокалізаційному аспекті. Економіка промисловості. 2019. № 4 (88). С. 58-74.

References

1. Habermas, Yu. (2003), “The post-national constellation and the future of democracy”, *Logos*, vol. 4-5, pp. 105-151.
2. Bek, U. (2001), *Chto takoe globalizaciya?* [What is globalization?], Moscow, Russia.
3. Soros, Dzh. (1999), *Krizis mirovogo kapitalizma. Otkrytoe obshestvo v opasnosti* [Crisis of world capitalism. The open society is in danger], Moscow, Russia.

4. Rossoshanskij, A.V. (2012), “Globalization and glocalization: correlation of concepts”, *Izvestiya Saratovskogo universiteta. Ser. Sociologiya. Politologiya*, vol. 12, no. 3, pp. 90-94.
5. Azroyanc, E. A. (2002), *Globalizaciya: katastrofa ili put k razvitiyu? Sovremennye tendencii mirovogo razvitiya i politicheskie ambicii* [Globalization: catastrophe or path to development? Modern trends in world development and political ambitions], Moscow, Russia.
6. Lopuhova, Yu. V. (2009), “Tolerance in the context globalization”, *Izv. Samar. nauch. centra RAN*, vol. 11, no. 4, P. 865.
7. Bogaturov, A. D. Hrustalev, M. A. and Kosolapov, N. A. (2002), “Modern world: system or conglomerate? Experience of the transsystem approach”, *Oчерки теории i politicheskogo analiza mezhdunarodnyh otnoshenij* [Essays on the theory and political analysis of international relations], Moscow, Russia, pp. 133–134.
8. Kravchenko, S. I. (2019), “Regulation of the national innovation system in the glocalization aspect”, *Ekonomika promyslovosti*, vol. 4 (88), pp. 58-74.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2022 р.